COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

Nr. 8 (XXXIX)
August 2005

ASPECTE TEORETICE PRIVIND GESTIONAREA SITUAȚIILOR DE CRIZĂ

dr. Corneliu BALTĂ

CONCLUZII

- *Complexitatea ce caracterizează criza determină necesitatea abordării acestui concept dintr-o perspectivă interdisciplinară şi comprehensivă.*
- *Reacția la o criză va fi modelată în funcție de domeniul de manifestare şi de caracteristicile acesteia.*
- *Gestionarea situațiilor de criză presupune, în primul rând, reacția rapidă a structurilor specializate, care trebuie să se adreseze atât factorilor declanşatori, cât şi consecințelor negative ale respectivei crize.*
- *Gestionarea riscurilor constituie o cerință esențială pentru reducerea frecvenței de apariție a crizelor.*

1. Cadrul teoretic

În ultimii ani, problematica crizelor a devenit o importantă preocupare a specialiştilor şi principala misiune a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.

Deşi există numeroase încercări de abordare a crizei şi a situațiilor de criză, nu s-a ajuns încă la o definiție unanim acceptată. Specialiştii Centrului European pentru Studii de Securitate „George C. Marshall” definesc criza ca „o situație care amenință obiective principale, restricționează timpul de reacție şi surprinde factorii de decizie”.

NATO şi-a constituit organisme specializate în studierea, cunoaşterea şi gestionarea crizelor. În viziunea Alianței, criza este „o situație națională sau internațională caracterizată prin existența unei amenințări la adresa intereselor, obiectivelor şi a valorilor prioritare ale părților implicate”.

În opinia noastră, criza reprezintă acea perioadă în dinamica unui sistem social caracterizată prin acumularea accentuată a dificultăților şi izbucnirea conflictuală a tensiunilor. Ea se concretizează în manifestarea unor aspecte temporare sau cronice ale modului de organizare a unui sistem, exprimând incapacitatea acestuia de a funcționa în modalitatea existentă. Ieşirea din criză se face fie prin schimbarea fundamentală a sistemului, fie prin modificări importante, adoptive ale structurii sale.

Criza are la bază cauze economice, politice, sociale, religioase, juridice, etnice etc., care nu au fost rezolvate în cadrul sistemului în timp util şi în mod paşnic, în scopul armonizării raportului dintre nevoi şi posibilități. Însă, niciodată, o criză nu va avea la bază numai una din categoriile de cauze enumerate mai sus. Întotdeauna, ea va fi generată de o sumă de cauze, din care una sau unele vor avea un rol primordial.

Deci, apariția şi evoluția situațiilor de criză au la origine cauze de natură obiectivă şi, ca urmare, ele nu se rezolvă şi nu pot fi lăsate să se rezolve de la sine. Diminuarea din intensitate a

cauzelor care produc fenomenul de criză sau înlăturarea acestora se poate realiza doar prin intervenția instituțiilor, a factorului conştient, prin voința şi acțiunea dirijată a oamenilor, prin intermediul instituțiilor politice, juridice, economice, diplomatice, militare etc. Prin urmare, se impune a defini conceptul de gestionare (management) a crizelor. Această noțiune presupune existența crizelor chiar în formă incipientă şi acceptă în sine ierarhizarea conflictelor şi a valorilor şi nu exclude crearea conflictelor – supapă pentru rezolvarea crizelor majore. Aceasta poate însemna schimbarea, reformarea instituțiilor, schimbarea liderilor, alte activități de gestionare a conflictelor. Principiul de funcționare al managementului crizelor exclude menținerea aberantă a unui guvern, limitează aberațiile extreme de tipul loviturilor de stat, care sunt de fapt cele mai mari crize ale regimului democratic, democrația fiind valoarea supremă.

2. Criza – domeniu de manifestare

Chiar dacă au multe legături, interconexiuni, stări şi momente simetrice, asemănătoare sau identice, niciodată o criză politică nu va semăna cu una militară şi nici o criză economică cu una socială. Crizele sunt diferite în funcție de domeniul de manifestare şi caracteristicile lor generale, printre care cele mai importante sunt:

- lipsa totală de informare sau informarea unilaterală;
- pentru una sau toate părțile implicate în conflict, orice criză poate reprezenta o surpriză;
- pierderea controlului asupra situației;
- parcurgerea graduală a etapelor pe o scară proprie de escaladare progresivă, negraduală, nonviolentă sau violentă, precum şi existența certă a unor interese majore în joc – obiective ori subiective;
- chiar dacă este o criză internă, în majoritatea cazurilor, radiografia ei este urmărită şi din exterior;
- procesul de luare a deciziilor înregistrează disfuncționalități frecvente, ceea ce duce, de cele mai multe ori, la crearea panicii în rândul părților aflate în conflict;
- de regulă, organizația care gestionează criza îşi concentrează atenția spre planificarea acțiunilor pe termen scurt, arareori se ajunge ca o criză să fie gestionată pe termen lung.

În contextul fiecărei crize, reacția este cea a părților aflate în conflict şi este cu atât mai concludentă cu cât reprezintă măsurile, deciziile şi activitățile pe care le aplică forțele şi mijloacele la dispoziție.

Manifestările care particularizează situațiile de criză sunt evidențiate de-a lungul dezvoltării istorice a societății româneşti, acestea prezentându-se diferit chiar şi atunci când au cauze şi condiții comune. Totuşi, în domeniul crizelor care pot afecta securitatea națională, câteva manifestări sunt comune şi le particularizează. Cele mai însemnate sunt:

- creşterea infracționalității, prin apariția unui grad de violență care-l depăşeşte pe acela specific situațiilor normale;
- deplasarea unor grupuri mari de oameni dinspre zonele afectate de criză spre cele neafectate sau în sens invers, în scopul sprijinirii şi amplificării acțiunilor elementelor turbulente;
- izbucnirea unor tulburări şi manifestații de mare amploare, cu caracter revendicativ, de diverse nuanțe, greu de soluționat şi care degenerează în acțiuni de încălcare gravă a normelor de drept, punând în pericol ordinea constituțională şi stabilitatea internă, ce se pot desfăşura la nivel național sau zonal;
- intensificarea trecerilor legale sau ilegale a frontierei, în ambele sensuri, dar îndeosebi către interior;
- creşterea bruscă a numărului de turişti şi ziarişti străini prezenți în țara noastră, atât în perioada premergătoare, cât şi în timpul

Autorul, generalul de brigadă (r.) Corneliu BALTĂ, doctor în Ştiințe Militare, este preocupat de studiul şi analiza fenomenului militar contemporan şi a cercetării impactului amenințărilor asimetrice asupra Bazinului Mării Negre.

desfăşurării crizei;

• tendinţa crescută a unor grupuri sociale tot mai mari de a procura armament, muniţie, explozivi şi desfăşurarea unor acţiuni vizând depozite sau unităţi militare;

• intensificarea activităţii membrilor unor misiuni diplomatice acreditate în România cu scopul vădit de culegere a informaţiilor.

3. Acţiuni posibile pe timpul situaţiilor de criză

Din practica naţională şi internaţională, pe perioada situaţiilor de criză pot fi desfăşurate următoarele acţiuni principale, şi anume:

• tensiuni interne grave care pot genera ciocniri, manifestări spontane de violenţă, până la lupta între grupuri organizate şi forţele de ordine publică;

• activităţi de instruire în folosirea armelor şi participarea la exerciţii cu caracter militar chiar fără asistenţă din partea personalului militar specializat şi autorizat;

• conflictul armat intern între forţele armate legale reunite sub conducerea unui comandament intercategorii de forţe şi grupuri de persoane organizate care pun stăpânire la un moment dat pe o parte din teritoriul naţional şi sunt capabile chiar să desfăşoare acţiuni cu caracter militar;

• mitingurile, demonstraţiile, procesiunile sau orice alte întruniri desfăşurate în mod nepaşnic, cu orice fel de arme, încălcând prevederile legale referitoare la organizarea şi desfăşurarea adunărilor publice;

• activităţile de defăimare a ţării, îndemn la război de agresiune, la ură naţională, rasială, de clasă sau religioasă, de incitare la discriminare, separatism teritorial sau la violenţă publică;

• exercitarea dreptului la grevă în alte condiţii şi în alte limite decât cele legale;

• declanşarea unor agresiuni din interior de către grupări pregătite din timp, în clandestinitate, cu structuri cvasi-militare, îndreptate împotriva independenţei şi integrităţii teritoriului naţional;

• organizarea, desfăşurarea sau controlul unor grupuri de persoane cu scopul de a uzurpa funcţiile şi structurile oficiale, îndeosebi cele militare;

• propaganda politică în locurile destinate cultelor religioase, autorităţilor publice şi instituţiilor de învăţământ, ori cu prilejul manifestărilor religioase sau şcolare;

• desfăşurarea unor activităţi ilegale pentru schimbarea formei de guvernământ stabilite prin constituţie;

• atentatul săvârşit asupra unei colectivităţi prin otrăviri în masă, infectarea apei, provocarea de epidemii şi altele.

4. Managementul crizelor la nivelul României

În situaţii de criză, elaborarea promptă şi atent fundamentată a deciziilor este de o importanţă capitală. Toate statele lumii şi-au realizat şi perfecţionat structuri adecvate pentru managementul situaţiilor de criză.

În cazul României, managementul situaţiilor de criză care afectează securitatea naţională este realizat de ansamblul relaţiilor publice legal constituite, inclusiv cele ale administraţiei publice locale şi de specialitate care au atribuţii şi responsabilităţi prin concepţia, planificarea, organizarea şi controlul măsurilor şi acţiunilor în domeniul ordinii publice. În mod practic, acestea se realizează de către Parlament, Preşedintele României, prin Consiliul Suprem de Apărare a Ţării, Ministerul Apărării Naţionale, Ministerul Administraţiei şi Internelor şi alte ministere care au în subordine structuri specifice în acest sens. În plan local, prefecţii – ca reprezentanţi ai Guvernului – exercită conducerea serviciilor publice descentralizate ale ministerelor şi ale celorlalte organe centrale din unităţile administrativ-teritoriale care au competenţă în acest domeniu. Pornind de la faptul că fiecare categorie de forţe participante la acţiuni respectă principiul unităţii de comandă, activitatea de management al situaţiilor de criză nu poate fi conflictuală. Ea depinde de calitatea oamenilor şi

de eficacitatea actului de conducere.

Analiza specialiştilor în domeniu scoate în evidenţă că în acest început de mileniu oamenii, popoarele doresc condiţii mai bune de viaţă şi de muncă pentru ei şi generaţiile următoare. Pretenţiile faţă de autorităţi au crescut depăşind, uneori, realităţile şi posibilităţile de rezolvare a unor situaţii. A crescut, de asemenea, intoleranţa faţă de cei din jur, faţă de conducători, mergând până acolo încât nu se mai văd decât insuccesele. Dacă la acestea mai adăugăm şi moştenirile istoriei, deducem că multiplele situaţii de criză din ultimii 14 ani, multe rămase nerezolvate, nasc o serie de întrebări care se pot rezuma astfel: sunt oare crizele inevitabile în viaţa popoarelor şi a naţiunilor?; sunt oare popoarele conştiente de urmările crizelor?; guvernele sunt pregătite să gestioneze crizele în favoarea popoarelor pe care le conduc? etc.

Prin urmare, pornind de la faptul că o situaţie devine criză atunci când instituţiile statului ori mass-media o identifică drept criză, rezultă un model românesc pentru managementul crizelor, astfel:

- multe din crize sunt inevitabile datorită factorilor interni sau externi care le generează şi, ca atare, cei ce sunt chemaţi să le gestioneze trebuie să înveţe acest lucru;
- parte din crize pot afecta securitatea naţională, dar cele mai multe au doar implicaţii în planul interesului public al ideii de oportunitate, valoare, tradiţie, drepturi etc. În majoritatea cazurilor, chiar dacă situaţiile de criză nu au afectat securitatea naţională, au avut ca efect stagnarea dezvoltării economico-sociale şi chiar regres, ca urmare a pagubelor produse de violenţele manifestate;
- criza debutează cu multă confuzie şi lipsă de control şi se dezvoltă cu viteze imprevizibile;
- timpul de soluţionare a crizei este invers proporţional cu numărul şi calitatea informaţiilor şi direct proporţional cu promptitudinea obţinerii acestora;
- gestionarea crizei trebuie concepută ca un element într-un proces continuu şi complex care cuprinde conducerea în perioada precriză (gestionarea riscurilor), pe timpul desfăşurării crizei şi în faza postcriză, pentru revenirea la normalitate cu urmări cât mai mici în planul vieţii economico-sociale a ţării;
- premisă de succes asupra unei situaţii de criză o constituie echipa managerială, poate chiar Guvernul, gradul său de pregătire pentru a face faţă unor situaţii grave.

PROPUNERI

- Analiza, în cadrul unui grup interdisciplinar de specialişti, a conceptului de *gestionare a riscului*, ca modalitate de prevenire a crizelor.
- Crearea unui grup de lucru, care să reunească specialişti din diverse domenii ale vieţii sociale, cu scopul elaborării unei grile concrete de analiză a stării şi situaţiilor de criză.
- Crearea unor cursuri specializate pe tema gestionării crizelor în România, destinate formării viitorilor specialişti ai M.Ap.N. în acest domeniu complex.

***COLOCVIU STRATEGIC* este o publicaţie a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce include rezumate ale temelor de cercetare ştiinţifică, conferinţelor, simpozioanelor, seminariilor, meselor rotunde, opinii şi puncte de vedere ale unor personalităţi de marcă din armată şi societate, din ţară şi străinătate, implicate în cercetarea ştiinţifică din domeniul securităţii.**

Publicaţie realizată cu sprijinul Editurii şi Tipografiei Universităţii Naţionale de Apărare
Tehnoredactare computerizată: Cristian BĂHNĂREANU
Supliment al revistei *IMPACT STRATEGIC*
ISSN: 1582-6511. B: 1668/05

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
Telefon: 319.56.49, Fax 319.55.93
e-mail: cssas@unap.ro
web: http://cssas.unap.ro